

2002 оны
БАЛАЖАН ҮЙЧИН
10 КҮНЭ
ОПТУОРУННЬУК
№108 (8857)

С. СМЕРНИКОВА

УЧУУЭЙ ДЬОН ГУНУАН КЭНСИНИБИТ

**ТУЛАГЫ-КИЛЛЭМ УОЛА КЭЛЭН ЧУРАПЧЫ
СЭЛИЭННЬЭТИН ТУТУСПУТА**

Чурагчы улуусун, чуолаан эллинистэтин, олоостох уонна орто састаах олохтоохтоого Коля Корюкин дьын адр уол ар сылырга илиитин арарбалар тулуу уластатар сырылаахтык болуотунулуугунан, иккэншүтүнэн улолзабыттин, савдыын ыһыктар, улаан курак-тоһиллор кымырыгар стадион-карга кыһыан кыһыбкыттарын, сурун күлүбүрэтэрин, кыһыан спортпийэти савдыларга волей-боллаан, баскетболлаан кымырдыттарын, була, умуһаах өйдүүлэрэ булуус. Бу Коля Корюкин, билгитин Николай Николаевич Корюкин бу күнүргэ 50 сааһын тоһтоһу туолла уонна Дьахкуускай куорала республика бөдөн финансистарыттан биллэстэргэ буоан Уп министрствотынан биллэр улаан өйдө-дүн савыан олорор.

усай оройуон Тулагы-Кыһым
иччата. Араты Николай Ивано-
вич Коржин, ийэтэ Парасколья
Михайловна Тимофеева колхоз-
тастар, үлэһит бэрэ дьоннор
эти. Коля аратын өйдөбөт, ю-
ни терүүр сыһыгар букатын
аарыгар өлөөктэрибүт, ийэтэ
дойдугулар пенсияга олорор.

Колга, байгатай этгэрин, төрөөбүтүкчээ ага Тугалы-Кил-лэм, итчилэнтүмүн, уугун-ха-рык илтигүн, үлсээбүтүмүн, хамсаабытүмүн, бүтүсүтү-үн-алтылтытүмүн буур Чуралч. Тооо дигээк Тугалыга 8-с хылаань бүтэрээт 1968 сыла-аа оңолорго Хатыл ооку-латыгар учууталлы тийибит биңгээ төрөөбүт убаймыгар Егор Егорович Шаринга (ийлээрэ биңг, адылара тус-туслалар) колор уоһна 1970 сылааааа ин-тернаааа олорон Чуралчы орто оокулатын бүтэрэр. Иккн сый-лык кэһин толорон армяаааа бэрэе сүтүүсүлээн сии биңгэ буордааа Чуралчыгыгар төһөнн колор уоһна иккн сый быстах үлсээгээ үлсүлүн.

Ойлодох үзэсн тугуу үч-
астан 1974 снлвзхс булбу-
тс. Мннх юн орубуна 20 снл
(1994 снлт днзр) хннн да
кнлнтн зрдрбхз үлнзкнм-
тс. Бу бнлнн тугзрн рбн-
чддзбхз, кнлнн сэтс снл
үстс зр пррбннн, үчс-
тх нчлнлннтнн үлнзсн
снлдзбхз. Алын 13-14 снл-
лр снз үгн: хэмннхх лнлн-

акытын илиитизер бигэтих ыга
тутан үлөзөбүт. Дээ улаары-
лыы дигэрэмин. Итинник үлө-нүк
үлөзөбүттэр абылдар.

Билигин Чуралын салкынныцгытар бээр арыычча күлүстээк уонна кийи кизин тутта кэрдерер тутуутара: бүтүн Россияда, бээбар, аам дөйдуга да аастырыт Д.Коркин аатынан спортнай оҥорула, билигин министрут бастаы таһын ээни уурубута, ситэри тутуулууттар республикага олорон улахан тирах бусабута. Ити жининзоуи таас тутуулар уруокута райком, райсовет, билигин дыһалта контуората, улахан таас оҥорула, мас тутуулартан ыаллар олоорор илэминэ мэндэжэмнээк үс кварталлара, арбаа дэриэбинэ кулууба, спортнай салата (билигин гимназия) уонна итиннэ улахыттар олоорор мас дөлкөлө тутуулан улаҕа кырбыттар. Ити сыһытара Чуралы салкынныцга улаханнык көргөйбүтэ, кийи билбэт гына уларыйбыта. Итиннэ барытыгар рабочай быһытыгыт Коркони хара калейүмэ, салайааччы быһытыгынан улахан кылаата бээр.

Николай көпсөөнүн быгыгар сөзмөй истиги, ийрөк тыларынан биргэ үлэ-дөбүг үлэ-нахтарын, күүнүн үлэ миндур искусствоһугар үөрөппит, биирбүт-убадыт сөллөсчүлүгүн: Үлэ кылгыт аныктаа содөннөх үчүстөк ка-

чальнигынан П.П.Макаровы,
ушун сылларга сомбуллубакка
салайбыт "Саха АССР үтүөлүк
тулалыгы" И.С.Артемыевы,
эмгек үтүөлүк, кырдыас ра-
йон байдары Н.Н.Никитины,
Е.Н.Лыткины уо.д.а. ахтан
афоталаата.

Николай Николаевич Чурбаньга үзэлхэн сүлдээн парти-
яда кирибтэ. Лол курдук
хүлээнэришээх тылаах-
естоох уолу коммунистер тэ-
рихтэ секретарьһан итгэйдэн
үлэлэппиттэрэ. Оттон партия
райкоһо эдэр, басныг рабо-
чийһо райкоһ планулун члэни-
кэн билибардалгыта. Ол сар-
ларга стройуесток уонча лес-
хоз партийнай гөрүттэлэрэ
халбаһон биир тарыкта буолан
үлэһимтэр этэ. Ити сарларга
эдэр коммуниһи оҥолорго
лесхоз директора, кырдаас
партийнай үлэһит Петр Про-
копьевич Дьячковский булар-
быта- катарбыта, киникээ
камону оторбута. Коля Кор-
кин общественной олоххо кыт-
тыта, эриллэн-буруллан,
буһан-хатан тохсыта киниги
үлэһитигэр үлэһэн туһалаах бу-
олбута.

Узали-узалим кээткен үеринан 1986 сыллааха олохтоох университет туруга факультетин бугаран инженер-строитель, 1999 сыллааха Хабаровскайдаагы норуот хаһайыстыбатын Академиятын "Финансы и кредит" дикон факультетин бугаран

ТАТТИН СУТТАН
ДМТ" ДЖЕН ИДЖЕН МАЛЕТТАСЫ
ТА.

Калин 8-9 сыяқтарын белгі-
лік өре тапшыры бұлмытына
республикада мәңгі. Агропр-
ромстройға производственной
техническэй комплекстация ұп-
равленитын директорын
калин 5 сыға ұп министрство
тын инвестиционный компети-
када отделын нечылнығында
калин 10000.

Николай Николаевич улуус тар уонна республика интириэһигэр үлэһэбиз, өҥөрбүтү олус үтүс. Он туһунан уруу дэбаны, эгэ бөлүгүн кыһан айдарыт, тугун сүрүмэт кэти. Хонн мөһүгүн иһинэн хас эмс миллиондарынан үп тыһырыллар үтүмүккэ үтүс тутуу ыһтылар. Итинне киһи производствоса быйанмы кыттан үлэһэбиз, үлэһити, коллективтар, үлэһэбиз олохторун далахтары, кыһаларын этинэн хасныан бөлүгүтэ улахан орукталах уонна таба быһаарынан үлэһэбиз.

укукларга эришээр. Ити өтүмз кин
үстүртүн үрөтүлээ. Оттон ту
туу буоллаадына— бу сик тард
политика түлүбүт тутарба.

Астрах буюнча ташаабы
оттон кураанах буюнча аа
дойдуну барытын аймаар д
илерини Николай Никола
вич тук да айдаана суур
сагарбака сыдын барыт
бүтөрбөт-ошорбута, дыһай

на эрх бэлд буслар днэн табла-
рыгара эгнэвэр юнн хдгныс-
н бдгнн рнмс рнл түбнэр.

Колл оюлун эргилгын, бойын дуолун эмиз Чуратмыттан булуту. Чуратмы биир мезги кыдыныын, фармацевт илгизик Ольга Матвеевныын (Матвеев Афанасий Константинович кызы) олокторун холбори уюлгыз кыыс оорломуттар. Уоллара Колл хайы-үйүзү Москвиталары Плеванов аатын академиктердус курсун студена, экономист буютуба. Оттон кыдыстара Паша христ буоларга баатырдык экзамен туттарса кытыр.

Чэ итгеним. Струуларынан
Тунга-Килэм уола, дьылыты-
гар Чуралчы илпийт киниэ
уонна эссэ мааны күүтүгэ Нико-
лай Николаевичка тух барыта
олус боростойдук уонна сүдүр-
гүтүк өйдөнөр уонна кини бил-
гин да тухсуз барытыгар си-
лыһаннеһар. Тумутар кийим:
«Тух баар үтүэйгэ барытыгар
Чуралчыга үөрсөммүтүн», — ди-
ни кыбыста.

Армийа сағалаах, олус боростуой, чыныккэй, сэмэй киһи билигин теңе да Николай Николаевичынан ааттаннар дроботторутар, билэр дыонуттар син биир Коля Корзихинынан сылдыар уонка сылдыа да турдаҕа.

Иван ФЕДOTOV.

Хвартыстка: Н.Н.Корякин

Хоту көһөрүлүү 60 сылыгар

«КЫҢЫЛ СИСТЭР» ТҮМСЭН, БИЛСЭН ААСТЫЛАР

Баларын ийн 7 хүмүүс- оробуна бү-
рэн 80 саялагтай Малдасан нэхимдэйн
шингэлтэн Күндүтэн "Кысыл сис" колхоз-
тан 46 ханзейсгыба, 112 ийн Кэбэйн

оройсонун I Смиттэтигэр көһөрүлүбүттэ-
нэ.

Бүгүн манга Күндүттэн көңөрүлүүгүз
бербыттар, юнилар сёдлоро, сёзнёра

түмүстүлөр. Улуу кээликтэриттен, Дьокүүскайтан, Нам улууһуттан 50-тан тахса күүһү кэлбит. Уоттаах сарым толосунуттан, хоту көһөрүлүү содулуттан эргиллэ-бэткэргэ туордурулбут пааматынньыка кэриэстэбил митинэ буолла. Күндүлэр түмүсүлөрүн тэрийбит А.Д.Амосов, колхоз историятын даяныһан үөрөспүт И.И.Оконешников-Хочусун субу күнүргэ бөһүтээнэн төһөртүрүтүт "Күндүл эбэ көһүүтэ" дээн кинигини билиһиннэрдилэр. Ыраахтан-чугастан кэлбит көһөрүлүү куттылаахтара уруксуларын ахтыһан-санаһан, билсиптэн ирэ-хоро кэспэттилэр. Түөлбөсөн олорбут Дьуодулуу, Ытарга алаастарыгар сырыттылар. Төрөбүт үрөхторүн, алаастарын кэй салгынынан тыһыһылар, күөгэл оттоох күөк кырасынан хаһыһылар. Актар-саньыр дойдуларын эмиссөбүтүн, араһас алаадытын, уоттаах кыһыһы эмсэлдиһилэр.

Сарынгийн хүмүүс, бидэд алаастай 1964 сывлавд туроруллубут кэрнэстэ бил баганатын сангалы курвалзэтигэр Элбүтээр сырдык кэрнэстэригэр сүтүрүйдлэр. Төнө да сывлар баган нэлээр кэмтээн-кэмгэр манньк түмсэн ыннатары эбүгэлэрин сирдэригэр-юттарыгэр чугалышларыгэр байз-байлэрин билсининээрэн көмө, тирэх буолуохту диктидэр.

— Дэмжүүл-сэргээхн көрөмүүн олустук үүрдүн. Оболорбун, сизгэнэрбин илдэ кэлэммин, төрөөбүт-үөстээбит эбэбэр илдэ сырыттым. Күрдүлэр—"Кыыл систэр" түмсүүлэрин тэрийбиттэргэ сыртан халлаанга тийэ мөхтөл, баһаыба буоллун,— диир көһөрүлүү кыттыылаага, тыы өтөрөнө 74 саастах Марфа Николаевна Аммосова.

Терентий
КАРДАШЕВСКИЙ

Хэсэгтэй холбоотой: ТУМСУУ ТУГНАХ ОНТТЭН

ААТА ОСКУЛАБА ИИЭРИИДИНИЗ

Советская партийная
уездит, ер кизмиз партия
райкомун секретарынан,
"Халбас" башчылыгынан,
аттын председателинан, Са-
ха АССР Министрин Сова-
тын председателинан-сой-
бунагчынан уездит би-
ир дойдулактары Данил
Григорьевич Барашко-
вато Билям муун бы-
раагыныннылар уездит
тутанга Баскы орто осу-
лалыгар изгарылдыны
Майна Дьуоусукайтан "Бок-
сы" обществотуоусулуту-
осула полемиталары
И.А.Егоров - Баскы
полемиталы Баскы

А.Д.Слепцов — "Архив
("Забора") ханей редакто
ра уице Православия
таица диктати уазиштар
Отец Александр, Мать Л
рса каттамы ылыштар
Д.Г.Баранков мемориал
най друштын уи

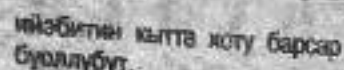
П.Д. Баршомовқа ўқини о
қули директори А.К.Ба
ршомовдан арзийди че
баршомов. Петр Дмитри
вич Бахом оқшукетат
аётин аста интириб

тилин бары окуула кон-
креттештер, терминдүүргө,
уораноччилорго, нәтижелек
билестерлерге, полечител-
лорго түздөйкөн барда мах-
тай тилын эттэ. Ону сарга
байлэз олоктообут салын
вадм онданыт студентия-
ны бийдыгы окуула ма-
гистратчылар СГУ I курсун
студиясылар Шелелева
Нелелюга туттарда. Ол
көмө кәбит калдымтар
байлэзрин сандарларым, Би-
лий кулдан эбурда тилла-
рым тиартылар. Полечител-
лор кылгастарынан арак-
сон, уораноччуларга урук

Республикада норуотун
халыыстыбатын сайдыы-
тыгар дуотун кылааты кил-
лэрбит Д.Г.Барашков аата
Балды орто оскулатыгар
иктэриннэбитэ кэлиилэс
уһор калуэс аччата саҥа
уһор саҥалыы сайын-са-
яанын сайытаран, уерх-
тортор-уһортор эөө
уруу сайыһыгар
дуулуун кыһыл харды-
лаа кыһыл сикторун
• онгостоллоругар эркин
уһастар

Баксы оқулатын ку-
ратора, улуустаары
үөрөх управлениетык
отделын специалиһа
С. Башарова.

Хоту көпөрүллүү 60 сылыгар

Атырдах ийин 20- тэ быһыллаар. Күөл оһно дикэн сиргэ мустан барбылпыт. Чуураһы быһан ортогунан үлтээн тэһиэгэ сиргорбултара. Оһу сымаланан орумухтуул буһан бүтэн хаалан киһи куһаҕа тыйар тыаһа буолара. Сүөһү ноһуһунан соторо көрөллөр да, сии биир сотору тыас бөҕө буолар. Ол курдук айаннаан нэдиэлэ курдугунан Бэстэххэ тиийбиппит. Оһу сүөһү да өлөрөллөр, кэлини бары, буруу - тараа, айдаан куйдаан бөбөтө. Ким палаткаба, ким тэһиэгэ үрдүгэр, ким татах төрдүгэр сытар - олорор үгүс этэ. Пароход кэлэн биэрбэххэ өр олорбулпыт. Дьон бөҕө тыһыһан өлүү да баара. Кырдьабастар өрүс ууга испитин дьөлө көтө дэлээлэрэ. Аны эр дьону баттахтарын кырыһан, дезинфекцияһыр аатыран таһастарын буһараары олох да тырыһа бара сылдьар тына уоһа ситэткээр, айдаан бөбөтө буолта. Оһон пароходтут дьэ кэлэн айаннаан, биһиги, Чкалов аатынан колхоз дьыно, Булуһига Сийктэххэ тиийбиппит. Айаннаан иһэн дьон өллөбүтэ биэрбэххэ таһааран көмөлөрө. Биһигини тиир оһохтоох сирдэһиһ маһына

тулгулугу үтээнгэ түрүктүрүт. Хотону кытта холбуу динэ тулугуттара, онно хас да дуулаах буолан олохтубут. Мин хотонго харабылласпыт, хотон олохун отторум, сүөгүлэр бмалара быһыныктарына баайарым, төрөүгү быһыныктарына маанылассыттары үтүгүннэспим.

Ийэм малдын, күлүтүн кинини мырыллырым, атаба иһэн хаалбыта, ону итми күлүмүн тутан, мизрийән көрбүтүм дағаны түһәләбә-таба. Өлөрүн сағана Хәлу-маға көһөрбүттәрс. Онно сир кырсын быһан түнүгә суох, темир оһостоох ураһа курдук сиргөрбүт әтиһәр, чүмәчи уотунан сырдаһынар әтиһит. Ий-эм 1943 сыйлаһаа күлүн ту-тар 12 күнүгәр өлбүт. Кини өлбүтүн кәккә биһигини ыла-га көһөрбүттәрс. Мин сәс бостууктаабытым, быраагы-наан сүөһүләрбитин өрус арнытыгар хоно сылдың мәнчитәрбит. Биндә бирок кытытынан тааһы тамнаа-тын сылдың бини баанга тү-шенкә булан ылан тааһынан алдытан олус кәмчилән сиз-биһит, һаһа минһыгәс әтә. Сыйын сүөһүләрбит бырда-таан куопуттара, ону экиһә-тән муһан хаалбыһит. Дүлгә курдукә үктәһсәһитиң бу-һаһуһуһа дикон үгә түһ-

түлэ зохируулан харан баран
шиллэтэхлээт. Этарбоспитин
төгсөс курдук ыган баран бид-
ларьттан саныбыгыгар
сүгэн ээбишлээт. Амьста-
ан муух курдукха үүмүүт хара
убооах отону булан снэбиш-
лээт. Тинсэлт, айахлээт, мүн-
бит хэл-хара, абсааы оёло-
рун курдук буолуут этибит,
бэйэ - бэйэбитин көрсө-
хөрсө кул да кул буолбуллуут.
Дэриэбинэ биэр аргууэр кэ-
лэн баран атын дэриэбинэ
бэшыллах дикн тэттэри бар-
былээт. Сид сийтээх буолан
көүс көүсүлүүгэр өйөнсөн
уугуарбыт. Ситон аны атын
өтүкүн кириэн өйдөөм
көрүлүүт— бэйэбит хотом-
кут аттыгар кэлэн тууэр
эбишлээт. Дсоммүт сүтэсэн,
үөсэ көрүстүлээ.

Сонгон минигин олохтоох дэснү кытта мууҥаҕа анаатылар. Биригдамыр обонньор наэр минигин "Нойоон" диэн ыгырар, ааптын этэ сатаабытым урдукун ол сайыны быһа нойоон аатыра сырыттым. Балыкты үксэ хатыыс, ону тууһууллара, хатараллара. Билкээс биир да балыгы биэрбэт этилэр, нурма бурдуктук 5 кг этэ. Күлүн таҥастыаҕастык быстан олох ыксаабылым, ону хата куораттан биир килии үөрэнэр оболору нолуһаастыи сылдьан билигини

детдомга ылар гына дыһай-
ан барбыта. Паромодка хар-
чыбыт суох буолан ылбатын-
тара, ону убайбыт куруусук-
таан харны булан Булуҥга
төрдүүн барбыһыт. Дет-
домга да үчүгэй суоҕа,
күнгү 300 г кыһап, күмүс о-
сөһкэ хаайы, күһө горьк ми-
инкэ. Олорор хоспут кыһын
үрдэ кырыаран, түлүгэ
көстүбөт гына кырыаран хаа-
лара. Саас үрдэ ирэн ардак
курдук тиммалыһа, угулар
танастыт суйтуйан, тимир
оромулугтар хам тоҕон хаа-
лара. Саас оҕолор тимнийэн,
сыһыкалаан балыһаҕа ю-
киртэлээбиттэрэ. Мин балтым
ис тиибигэр ыллараан ба-
лыһаҕа юкирбита, өлөр дьон
палаталыгар кэриэлэ сытыар-
быттара, ону күн айы баран
ыарыһалаан, юһини билэр бу-
олтун кэһкэ атын палатаҕа
көһөрбүттэрэ. Мин тиистэ-
рим, минилэм иһэн хаан
оҕулуу сылдыарым, наар
утуйа сылдыар буолан хаа-
лара, атактарым хаампат бу-
олбүттара, ону биир арач ли-
товец оҕонньор зытээн
үтөөдүбүтэ.

Кыяйы күнүн булугга ылбыгыт. Литовецтар, финкэр наһаа үөрөн куустуһа- куустуһа ытас да ытас буолтара. Бары да дойдубугугар барар буолан наһаа үөрбүлүт.

Бийигтэни, Чурагны ободорун, атырдах ийин 7 күлүгэр Дьоккуускайга ыытылгара. Үс улаханнь — иинигин, быраап-нын уонна Афоня дикан уолу кэриинччэ заводдугар, түөр кэргэни Чурагчыга Диринг дэтдомугар ыытылгара. Мин эдьийини онно остолобуйга кассир этэ, ободор аһын киирбиттэригэр балтын булан ылаан идээ хаалбыт. Онтон кинигитан бийигини сураһан Чурагчыга 1945 сыллаахха аралбыта. Мин кэлэст да үлэлэри пуммылтын эдьийини бэйэтигэр кыме курдук кэлсиндэппыта. Онтон кэлин пишекомбинат кулинарнай сыаһар маастарынан үлэлэбэтиим. Директорбыт Н.Н.Местников этэ. Ол кэмгэ 40-тан тахса колхоз баара. Колхоз арыыта, чааһынайдар арыылара барыта манна киирэрэ. Ол арыыны мин рабоча сүөх соботобун уулларан, подвалга мас уһаакка таһарым. Үлө ыарахан этэ, ону доруубуйым тулуйбака, врачтар туурсусууларынан уурайбытым. Ол кэмгэ араас үлэлэргэ 36 сыл үлэлээн, пенсияга тахсан олоробун.

**Анастасия ИВАНОВНА
СИВЦЕВА,
улэ, тыл ветерана.**

ЭЛБЭХ ТҮБҮГҮТТЭН БИИРЭ-ЛИТЕРАТУРА

Бийр үгүлсэн күн 67-гэр сүлдээр
эт савастылаагым Егор Дмитриевич
Макаров Сылтант кимрэн үлэли
мүрөр астулбар 9 кинигэтин үрүт-
дүрүгэр дээрэстэ ууран кэбистэ.
"Өсө бу сэрэгтэ, — дийр киним ити-
лнэ. — Чыгыста педагогическэй, науч-
кэй хабазнаахтарым — маны
"аһыан".

Кареттэвбүтүм "Утуе киһи аата
"миулаубат" диэн бэдэн докумен-
тальной педагогической сэхэн, "Ай-
ылда орото" диэн эмиз улахан бай-
эксэннэх сэхэн, "Экология туһунан"
диэн оскулаба кириээн иннинээри
сэстээх оболорго экологической
культураны ингэриигэ уонна сайын-
нарыыга туһалылар пособие,
"Иитилибит иэстэххит" диэн
оболорго экологической кэспээннэр,
"Сибээхлээх түннүк" диэн оболорго
кэспээннэр, "Тыа музыката" диэн
5-10 сэстээх кырачааннары ай-
ылланы таттыырга, ытыктыырга,
эрэтэргэ уһууар хоһооннор, кэспэ-
эннэр, үгэлэр хомууруннууктара,
"Ойор-майгы туһунан кэспээннэр"
диэн оболорго аналлаах, "Ордугум-
дах" диэн оболорго экологической
үгэлэр уонна "Кэспээннэр ырытаах"
диэн хоһооннор кинигэлэрэ буолан
бэридилэр.

Тыя сирин оскуолатыгар үлэли-
ири, мөнтөн үүнэн тахсыбыт педагогиче-
скэй наука кандидата, РФ үтүөлээх
унуутала, РФ үөрөгүрмүтүн уонна
айылга харыстабылын туйгуһунара
новатор унуутал, улуустуг бонусоттаах
гражданина уо.д.а. үрдүк заатары
эти байыанлык дыйбааҥ садыгыга эл

бэх хили аны оболорго даганы, ула-
хан да дьонго уус- уран аймныны
хайзан быс- арыт, соло булан бач-
ча үлүгэрдэх үкү суруйарын
сөбөгө эрэ тийгэйн.

Билигин Егор Дмитриевич наука докторын степенин ыларга үлэтин сылдырын истэбин. Ол быһытынан түөрт монографияны, абыс методическай үлэни, чөл олоһо анаммыт түөрт кинигэни, "Быһыгы түөлбэбит" диэн документальнай сэлэни суруйда уонна сэлээннэри, романы ыларга ылсыбыт. Аны халыпаттарга таһаартарар ыстатыйаларын эбэн хэбис. Дьэ, кини да үлэбит буолар эбит диэтэбин!

Кини научнай үлэтин темата "Научнай- педагогической төрүттэргэ олохуран тьа сириг үөрэнэччилэригэр экологической культураны игэрийи уонна сайыннары" диэн. Ол да иһин суруйууларын үксэ манас баас бэриннэриллибит итээнэ учуутал кини буоларынан педагогической тьулааһылаахтар.

Научнай үзлэлэригэр унeнайдар, педагогическай үзлэлэригэр педагогтар, улууталлар сыана быһахтарын сөп дикан туран, мин поэт быһытынан бэйэм идэбинэн, быһа тутан, "Кэскиллээби ырытыах" дикан кэһилимнүн кыягытыгэр тохтуубун.

Холбоо сууруу ирдэбиллэрин тулган аймалыгт кинигэз киир-
бит сууруулар астыннардылар дэсн
үөрбүтүн билэччэ этэбин. Баларга
автор төрөбүт сирин- уотун, чугас,
аймах- билэ дэснүн, үөлээннэстэр-
рин, үчүтталлар, эмчиттэр, сэрим,

үлэ ветераннарым тустарынан, айылбаны, тапталы истигирик, ирээ-хоро, ылыннарыылаахтык хоһуйар. Урууку сүрүлүүтүрдээбэр уратытык, атыттар айыттарынаабыр туспатык. Кинигэ иккис салаата— сатира.

Автор Үөкүйз Дыңгыз диэн литературнай псевдонимнаах. Ол "Үөкүйз" диэн сайылыгын аата эбит. Кини ити сайылыгар кэлэн:

"Тула ойуур будауруйбут
Тумулугар олороммун
Актан ылым бахам буолбут
Аймахтарбын, атас дыоммун", -
дээр. Уонна урут сайылыга барахсан
хайдахтаах ньыргийэн-ньыргыйан
олорбутун, дыомт-сэргэтин биир-
биир аттаан аймаһыа саныыр.

"Эргилээ дуу Үөхүйбэ
Эрхээс кэр- над түнэ?
Ылым- донум бары түмсэн
Ылһахтыһаа бвар этэ", — дик-
түмүктүүр ону эргилэн, донум хол-
бооттоон, мууныан ылар бада санаа-
лаах хоһоонум. Төрөөбүт түөлбө
тапталы иһирэхтик этэр, аһыах ты-
лынэн хизиг өйдөбүлү бикэрэр кууста-
х айылһын.

Атын эмиз биир куустаз
холононо — "Агааспар ахтылганым".
Майтан киши хайдах да ойо тардан
билигиннэрбэт, сөнүк биир калым,
сомоёо. Оттон этэр санаата ураты
дирим:

"Одоо саяхым уйатын
Уяадыг ахтаммын,
Бүтүт бүтүмчү алдаслын
Бүтүн хэрэ сыртыгым.

Ийэм итии тыгынан
Илгийкэбэ диэбитим-
Курданабын чулхуйан
Курутугун эбитин!

Дээрх зонноох кырдалбар
Дызран кэйдэм дызбитим—
Сэткэнэбэ кытаран
Сэтэлээрим эбитини!

Күөлүм үрүң хомуна
Көкнүөрдүөз диэбитим—
Халтан кыыл нъамаза
Хараастытын эбитин!

Силис- мутук тардымыт
Сирдэх этин дикэбитим—
Арһар тылга кыйдамыт
Аһар былыт эбиһини!

Тохтон буюрдуун буюр буюлбут
Холмунаным онугар
Холмолтобун куунаммын
Хорхойоохтоон олордум".

"Уруука" дээн үс күлүүлэттэх
хоонугар оосулаба уруук султан
ни биир күлүүлүтүнэн астынара
лору быһааран казиспитэ бардин:
"Ыйылла нилсибит бэрт элбэх
Ыйытын бэлиэтэ ылғанан,
Оух бүгүн уруугу билбэтэх—
Учуутал мичээрдиир астынан".

Биир хөһөөн Кэрэкэнэ дүэн-
тгаах ынаар аһамыт, Онно этэр:

"Хэрэгжсэн баар буулан
Эт, үүт, сүгэй дэлэгэй,
Үрүг астан уобуран
Өлөөр сүлдээр үүтэй".

Дээ, итингик бара тууруба... Кигээз ханник да темага анамнит с биирдмн хоһоон элбэри этэр саалахтар, бары дьоһуннаах суоллаахтар. Хоһооннор аллитерациан уонна рифмаланан айыллытара кэрэксэтэр. Оһон аабарга зыкальнайдар, каламбурдаан эргэ дылы, поэтичнайдар, рифмананнар, үгүстэргэ буоларынны, үг хоһоонуу көннөрү кэспээнгэ тарынаабааттар.

Эколог үнэний, педагог: "Экологийн культуратаа үертийнхэ литературэ бастахы мээстэжэ турар", - иир. Онон маныха улахан суултан биэрар. Онү тэгэ киш: "Холбоону руууу- ырахан көрүм эбит", - дилбиетийир. Ол үрдүнэй поэзияга мээхэ, бары үлэтигэр- хамнаһыгарагдуу, ололтоохтук, сүүл- соруу, тосгон ылаар.

Кыргатан түмүктөткөз, Егор
милитриевичко – Үөкүз Дьөгүргэ
мтһиһилээх айар аартыгы, атын
мэлэрин сэргэ кэһин, баһар, гене
мһа үһүөһтээх литература саллаа
буоларыгар ис сүрэхтэн
барыһаһың!

Роман ДАНИЛОВ.

